

WYTYCZNE DLA RAD WYDZIAŁÓW W SPRAWIE WARUNKÓW, JAKIM POWINNY ODPOWIADAĆ PROGRAMY KSZTAŁCENIA ORAZ PROGRAMY I PLANY STUDIÓW WYŻSZYCH

I. Postanowienia ogólne

§ 1

Użyte w niniejszej uchwale określenia oznaczają:

- 1) forma studiów - studia stacjonarne i studia niestacjonarne,
- 2) studia stacjonarne - formę studiów wyższych, w której co najmniej połowa programu kształcenia jest realizowana w postaci zajęć dydaktycznych wymagających bezpośredniego udziału nauczycieli akademickich i studentów,
- 3) studia niestacjonarne - formę studiów wyższych, w której programie kształcenia na określonym kierunku studiów, poziomie i profilu kształcenia liczba godzin zajęć dydaktycznych jest nie mniejsza niż 60% minimalnej ogólnej liczby zajęć dydaktycznych na studiach stacjonarnych, prowadzonych na tym samym kierunku, poziomie i profilu kształcenia,
- 4) kierunek studiów - wyodrębnioną część jednego lub kilku obszarów kształcenia, realizowaną w uczelni w sposób określony przez program kształcenia,
- 5) obszar kształcenia - zasób wiedzy i umiejętności z jednego z obszarów wiedzy, wskazanych w przepisach określających obszary wiedzy, dziedziny nauki i sztuki oraz dyscypliny naukowe i artystyczne,
- 6) program kształcenia – opis spójnych efektów kształcenia, zakładanych dla określonego kierunku, poziomu i profilu kształcenia, wraz z programem studiów,
- 7) program studiów – opis procesu kształcenia, zawierający w szczególności moduły kształcenia wraz z zakładanymi efektami kształcenia i przypisaną modułom punktacją ECTS, plan studiów oraz sposób weryfikacji efektów kształcenia osiągniętych przez studentów,
- 8) plan studiów - element programu studiów, zawierający w szczególności nazwy i kody przedmiotów, ich usytuowanie w poszczególnych semestrach, formy prowadzenia zajęć i ich wymiar, punktację ECTS oraz formę zaliczenia zajęć,
- 9) moduł kształcenia – podstawowy komponent programu studiów: przedmiot obejmujący jedną lub kilka form zajęć dydaktycznych (któremu przypisano zakładane efekty kształcenia oraz liczbę punktów ECTS) lub grupa przedmiotów obejmujących te same lub różne formy zajęć dydaktycznych (którym przypisano zakładane efekty kształcenia oraz liczbę punktów ECTS),
- 10) standardy kształcenia - zbiór reguł kształcenia na studiach przygotowujących do wykonywania zawodu nauczyciela oraz zawodów, dla których wymagania dotyczące procesu kształcenia i jego efektów są określone w przepisach prawa Unii Europejskiej,
- 11) Krajowe Ramy Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego - opis, przez określenie efektów kształcenia, kwalifikacji zdobywanych w polskim systemie szkolnictwa wyższego,
- 12) kwalifikacje - efekty kształcenia, poświadczane dyplomem, świadectwem, certyfikatem lub innym dokumentem wydanym przez uprawnioną instytucję, potwierdzającym uzyskanie zakładanych efektów kształcenia,
- 13) efekty kształcenia - zasób wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych uzyskanych w procesie kształcenia przez osobę uczącą się,

14) punkty ECTS - punkty zdefiniowane w europejskim systemie akumulacji i transferu punktów zaliczeniowych jako miara średniego nakładu pracy osoby uczącej się, niezbędnego do uzyskania zakładanych efektów kształcenia, przy czym uzyskana pozytywna ocena końcowa nie ma wpływu na ich liczbę,

15) profil kształcenia:

a) profil praktyczny – obejmujący moduły zajęć służące zdobywaniu przez studenta umiejętności praktycznych i kompetencji społecznych, realizowany przy założeniu, że ponad połowa programu studiów określonego w punktach ECTS obejmuje zajęcia praktyczne kształtujące te umiejętności i kompetencje, w tym umiejętności uzyskiwane na zajęciach warsztatowych, które są prowadzone przez osoby posiadające doświadczenie zawodowe zdobyte poza uczelnią;

b) profil ogólnoakademicki – obejmując moduły zajęć powiązane z prowadzonymi w uczelni badaniami naukowymi, realizowany przy założeniu, że ponad połowa programu studiów określonego w punktach ECTS obejmuje zajęcia służące zdobywaniu przez studenta pogłębionej wiedzy (obowiązuje w PWSZ w Ciechanowie na wybranych kierunkach studiów do końca semestru zimowego w roku akademickim 2015/2016).

16) kwalifikacje pierwszego stopnia - efekt kształcenia na studiach pierwszego stopnia, zakończonych uzyskaniem tytułu zawodowego licencjata, inżyniera lub równorzędnego określonego kierunku studiów i profilu kształcenia, potwierdzony odpowiednim dyplomem,

17) poziom kształcenia - studia pierwszego stopnia.

§ 2

1. Programy kształcenia muszą być zgodne z obowiązującymi przepisami, w szczególności z:

1) określonymi niniejszą uchwałą wytycznymi Senatu PWSZ w sprawie programów kształcenia oraz programów i planów studiów,

2) uchwałą Senatu PWSZ w sprawie przyjęcia efektów kształcenia na danym kierunku studiów, poziomie i profilu kształcenia, z uwzględnieniem opinii konwentu,

3) przepisami dotyczącymi warunków i trybu przenoszenia zajęć zaliczonych przez studenta, określonych w regulaminie studiów,

4) przepisami dotyczącymi Krajowych Ram Kwalifikacji.

2. Programy kształcenia na studiach wyższych, przygotowujących do wykonywania zawodu nauczyciela oraz zawodów, dla których wymagania dotyczące procesu kształcenia i jego efektów są określone w przepisach prawa Unii Europejskiej, muszą też być zgodne z ustalonymi przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego standardami kształcenia na studiach.

3. Programy kształcenia na studiach wyższych pozostają w związku z misją i strategią PWSZ oraz uwzględniają wyniki monitorowania kariery zawodowej absolwentów oraz wyniki przeprowadzonej analizy zgodności zakładanych efektów kształcenia z potrzebami rynku pracy.

II. Określanie i uchwalanie efektów kształcenia dla kierunku studiów, poziomu i profilu kształcenia

§ 3

1. Projekt efektów kształcenia dla danego kierunku studiów, poziomu i profilu kształcenia przygotowuje na wydziale komisja, w skład której wchodzi w szczególności: nauczyciele akademicy stanowiący minimum kadrowe danego kierunku i wybrani nauczyciele akademicy zatrudnieni na wydziale, studenci reprezentujący samorząd studencki,

przedstawiciele pracodawców, organizacji zawodowych i instytucji publicznych oraz absolwenci.

2. Komisja za pośrednictwem dziekana przedstawia radzie wydziału projekt efektów kształcenia dla danego kierunku studiów, poziomu i profilu kształcenia, o którym mowa w ust. 1, wraz z pisemną opinią wydziałowego organu samorządu studentów w terminie do końca listopada.

3. Rada wydziału uchwała projekt efektów kształcenia dla kierunku studiów, poziomu i profilu kształcenia, o którym mowa w ust. 2, w terminie do końca grudnia.

4. Dziekan wydziału przesyła uchwałę dotyczącą projektu efektów kształcenia dla kierunku studiów, o którym mowa w ust. 3, wraz pisemną opinią wydziałowego organu samorządu studentów, do Rektora w terminie 5 dni od podjęcia uchwały.

5. Rektor, w terminie dwóch tygodni od dnia otrzymania uchwały rady wydziału, przekazuje ją Komisji ds. Krajowych Ram Kwalifikacji do zaopiniowania. Komisja wyraża opinię w ciągu dwóch tygodni od otrzymania uchwały.

6. Senat PWSZ po zasięgnięciu opinii konwentu podejmuje uchwałę o przyjęciu efektów kształcenia dla kierunku studiów, poziomu i profilu kształcenia, o którym mowa w ust. 4-5 w terminie do końca lutego.

7. Projekt efektów kształcenia dla kierunku, przedstawiający relacje między efektami kształcenia zdefiniowanymi dla obszaru kształcenia a efektami kształcenia zdefiniowanymi dla kierunku kształcenia, przygotowuje się wg wzoru stanowiącego załącznik nr 1 do niniejszych wytycznych.

8. Procedurę, o której mowa w ust. 1-7 stosuje się także w przypadku wprowadzania zmian w zakładanych efektach kształcenia dla kierunku studiów. Zmiana obowiązywać będzie studentów rozpoczynających studia wyższe w PWSZ zgodnie z programami kształcenia oraz programami i planami studiów, których zmienione efekty kształcenia dotyczą.

§ 4

1. Efekty kształcenia dla kierunku studiów powinny być spójne i mierzalne.

2. Efekty kształcenia muszą zachowywać odpowiednie proporcje w poszczególnych kategoriach: wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych.

3. Efekty kształcenia dla kierunku studiów odnoszą się do obszarowych efektów kształcenia.

4. Wydział prowadzący na danym kierunku studia stacjonarne i studia niestacjonarne zapewnia w obu tych formach studiów uzyskanie takich samych efektów kształcenia.

III. Uchwalanie programów studiów

§ 5

1. Projekt programu studiów dla danego kierunku studiów, przygotowuje komisja, w skład której wchodzi w szczególności nauczyciele akademicki stanowiący minimum kadrowe danego kierunku i wybrani nauczyciele akademicki zatrudnieni na wydziale, studenci reprezentujący samorząd studencki, przedstawiciele pracodawców, organizacji zawodowych i instytucji publicznych oraz absolwenci.

2. Programy studiów uchwała rada wydziału w terminie do końca kwietnia.

§ 6

1. Wydział prowadzący kierunek może dokonać w programie studiów zmian mających na celu doskonalenie programu, z zastrzeżeniem ust.2 i 3.
2. Zmiany programów studiów nie mogą być wprowadzane w trakcie cyklu kształcenia.
3. Dziekan wydziału, po zasięgnięciu opinii zespołu nauczycieli akademickich zaliczanych do minimum kadrowego określonego kierunku studiów, przedstawia na koniec roku akademickiego radzie wydziału ocenę efektów kształcenia, która stanowi podstawę doskonalenia programu kształcenia.

IV. Struktura programu studiów oraz specyfikacja/matryca efektów kształcenia

§ 7

1. Program i plan studiów jest sporządzany według wzoru stanowiącego załącznik nr 2 do niniejszych wytycznych.
2. Program studiów jest sporządzany odrębnie dla każdego kierunku studiów.
3. Budując program studiów, wydział sporządza, zgodnie z załącznikiem nr 3 do niniejszych wytycznych, specyfikację/matrycę efektów kształcenia, która określa relacje między efektami kształcenia zdefiniowanymi dla programu kształcenia (efektami kierunkowymi) a efektami kształcenia zdefiniowanymi dla poszczególnych modułów/przedmiotów. Specyfikacja/matryca efektów kształcenia jest przechowywana na wydziale wraz z programem kształcenia.
4. W toku prac mających na celu określenie programu studiów wydział prowadzący kierunek wykorzystuje wzorce i dorobek partnerów Uczelni.
5. Program studiów musi zapewniać właściwą sekwencję modułów/przedmiotów.

§ 8

1. Niezbędnym uzupełnieniem programu studiów są opisy modułów/przedmiotów ujętych w tym programie dla danego kierunku studiów, zgodnie z załącznikiem nr 4.
2. Na opisy przedmiotów składają się opisy ogólne oraz opisy przedmiotu cyklu.

§ 9

Program studiów, wskazujący semestr i rok akademicki, od którego obowiązuje, i datę posiedzenia rady wydziału, na którym został zatwierdzony, jest podpisywany przez dziekana i przechowywany na wydziale wraz z opinią wydziałowego organu samorządu studenckiego.

V. Liczba godzin oraz liczba punktów ECTS w programach studiów

§ 10

1. Liczba godzin zajęć dydaktycznych na istniejących kierunkach studiów stacjonarnych, prowadzonych w PWSZ, nie może być wyższa niż liczba określona w planach i programach kształcenia, obowiązujących studentów.
2. Na studiach stacjonarnych przygotowujących do wykonywania zawodów, dla których wymagania dotyczące procesu kształcenia i jego efektów są określone w przepisach prawa Unii Europejskiej oraz na studiach przygotowujących do wykonywania zawodu nauczyciela,

liczba godzin zajęć jest zgodna z, co najmniej minimalną liczbą godzin określoną w standardach.

3. Liczba godzin zajęć dydaktycznych w planie studiów niestacjonarnych nie może być mniejsza niż 60% minimalnej ogólnej liczby zajęć dydaktycznych na studiach stacjonarnych, prowadzonych na tym samym kierunku.

4. Na studiach niestacjonarnych, przygotowujących do wykonywania zawodów, dla których wymagania dotyczące procesu kształcenia i jego efektów są określone w przepisach prawa Unii Europejskiej oraz na studiach przygotowujących do wykonywania zawodu nauczyciela, liczba godzin nie może być mniejsza niż 60 % ogólnej liczby zajęć dydaktycznych na odpowiednich studiach stacjonarnych prowadzonych na wydziale, z zachowaniem minimalnej liczby godzin wynikających ze standardów kształcenia.

5. Liczbę godzin zajęć dydaktycznych, realizowanych w formach niewymagających bezpośredniego udziału nauczycieli akademickich, określa odrębne zarządzenie Rektora PWSZ. Zapisy zarządzenia nie dotyczą kierunków, gdzie kształcenie odbywa się na podstawie standardów kształcenia ustalonych przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego.

§ 11

1. Liczba punktów ECTS przypisana modułom/przedmiotom przewidzianym planem studiów wynosi:

1) 30 w semestrze,

2) 60 w roku akademickim.

2. Z zastrzeżeniem ust. 3 liczba punktów ECTS wymagana do ukończenia studiów stacjonarnych i niestacjonarnych wynosi:

1) 180 – dla studiów 6-semesteralnych pierwszego stopnia,

2) 210 - dla studiów 7-semesteralnych inżynierskich pierwszego stopnia.

3. Liczba punktów ECTS wymagana do ukończenia studiów wyższych przygotowujących do wykonywania zawodów, dla których wymagania dotyczące procesu kształcenia i jego efektów są określone w przepisach prawa Unii Europejskiej, jest zgodna z liczbą godzin wynikającą ze standardów kształcenia, ustalonych przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego.

4. Poza limitami punktów ECTS, o których mowa w ust. 3, student studiów stacjonarnych ma prawo do korzystania z zajęć, za które może uzyskać dodatkowo nie więcej niż 30 punktów ECTS.

§ 12

Rada wydziału wraz z wydziałowym koordynatorem ECTS opracowuje sposób przyznawania punktacji ECTS poszczególnym modułom/przedmiotom i innym formom aktywności studentów.

§ 13

1. Program studiów stacjonarnych i niestacjonarnych zapewnia studentom możliwość wyboru modułów/przedmiotów kształcenia, którym przypisuje się punkty ECTS w wymiarze nie mniejszym niż 30% punktów ECTS, koniecznych do uzyskania kwalifikacji odpowiadających poziomowi kształcenia.

2. Częścią modułu/przedmiotu do wyboru, o którym mowa w ust. 1, może być moduł specjalności, o ile studenci mają możliwość wyboru między co najmniej dwiema specjalnościami.
3. Każdy moduł specjalności opisuje się podobnymi efektami kształcenia dla kierunku, przypisując mu taką samą liczbę punktów ECTS.
4. Częścią modułu do wyboru są zajęcia ogólnouczelniane, realizowane na innym kierunku studiów lub na wykładach ogólnouczelnianych.
5. Z zastrzeżeniem ust. 6, minimalną liczbę punktów ECTS, którą student musi uzyskać w ramach niezwiązanych z kierunkiem studiów zajęć ogólnouczelnianych lub zajęć na innym kierunku studiów, nie mniejszą niż 4 punkty ECTS (Wykaz przedmiotów określają odrębne przepisy).
6. Programy kształcenia na studiach wyższych, przygotowujących do wykonywania zawodu nauczyciela oraz zawodów, dla których wymagania dotyczące procesu kształcenia i jego efektów są określone w przepisach prawa Unii Europejskiej mogą zawierać moduły kształcenia oferowane na zajęciach ogólnouczelnianych lub na innym kierunku studiów, w wymiarze co najmniej 1 punktu ECTS.
7. Z zastrzeżeniem ust. 6, liczbę punktów ECTS, którą student musi uzyskać w ramach zajęć z obszarów nauk humanistycznych i nauk społecznych, nie mniejszą niż 5 punktów ECTS.

§ 14

1. Na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych co najmniej jeden lektorat z języka obcego jest obligatoryjny. Za zaliczenie lektoratu student uzyskuje, co najmniej 4 punkty ECTS.
2. Program studiów stacjonarnych lub niestacjonarnych może przewidywać naukę drugiego języka obcego. Lektoraty z drugiego języka obcego są organizowane w sekwencji po 30 godzin w semestrze, począwszy od drugiego semestru studiów.
3. Program studiów stacjonarnych lub niestacjonarnych może przewidywać zajęcia ze specjalistycznego języka obcego, którym przypisuje się odpowiednią liczbę punktów ECTS.
4. Szczegółowy tryb organizacji lektoratów z języków obcych określa odrębne zarządzenie Rektora PWSZ.

§ 15

1. Zajęcia z wychowania fizycznego są realizowane na studiach stacjonarnych w łącznym wymiarze 60 godzin w toku studiów.
2. Na studiach niestacjonarnych zajęcia z wychowania fizycznego mają charakter fakultatywny.

VI. Kształcenie z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość

§ 16

Zajęcia dydaktyczne w PWSZ mogą być prowadzone w wykorzystaniu metod i technik kształcenia na odległość. Są one organizowane na zasadach określonych odpowiednimi przepisami rozporządzenia ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego oraz odrębnym zarządzeniem Rektora PWSZ.

VII. Informowanie studentów o programach studiów

§ 17

1. Program studiów, z podpisem dziekana i informacją, od którego semestru oraz roku akademickiego obowiązuje i kiedy został uchwalony przez radę wydziału, podawany jest do wiadomości studentów najpóźniej na 3 miesiące przed rozpoczęciem cyklu kształcenia w danym roku akademickim. Program ogłasza się na stronie internetowej wydziału prowadzącego dany kierunek studiów.
2. Program studiów powinien być dostępny na stronie internetowej wydziału przez cały cykl trwania studiów.
3. Za realizację obowiązków, o których mowa w ust. 1-2 i aktualizację informacji umieszczanych na stronie internetowej wydziału odpowiada dziekan.

VIII . Przepisy końcowe

§ 18

Wytyczne wchodzi w życie od roku akademickiego 2015/2016

Efekty kształcenia dla kierunku i ich relacje z efektami kształcenia dla obszarów kształcenia

Wydział prowadzący kierunek studiów:		
Kierunek studiów: <i>(nazwa kierunku musi być adekwatna do zawartości programu kształcenia a zwłaszcza do zakładanych efektów kształcenia)</i>		
Poziom kształcenia: <i>(studia pierwszego stopnia)</i>		
Profil kształcenia: <i>(ogólnoakademicki*, praktyczny)</i>		
Umiejscowienie kierunku w obszarze (obszarach) kształcenia: (wraz z uzasadnieniem)**		
(1) Symbol	(2) Efekty kształcenia dla kierunku studiów Po ukończeniu studiów ..... stopnia kierunku ..... profilu ..... absolwent osiąga następujące efekty kształcenia:	(3) Odniesienie do efektów kształcenia w obszarze kształcenia (symbole) ....
WIEDZA		
K_W01		
K_W02		
K_W03		
K_W04		

K_W05		
K_W06		
...		
UMIEJĘTNOŚCI		
K_U01		
K_U02		
K_U03		
K_U04		
K_U05		
K_U06		
...		
KOMPETENCJE SPOŁECZNE		
K_K01		
K_K02		
K_K03		
K_K04		
K_K05		
K_K06		
...		

Projekt efektów kształcenia (z umieszczoną pod tabelą informacją, kiedy został zaopiniowany przez radę wydziału oraz od jakiego roku akademickiego miałby obowiązywać) musi być podpisany przez dziekana.

*Obowiązuje w PWSZ na wybranych kierunkach do końca semestru zimowego w roku akademickim 2015/2016

**W przypadku przyporządkowania kierunku studiów do więcej niż jednego obszaru kształcenia, opis przyporządkowywania kierunku do obszarów kształcenia powinien odzwierciedlać „wagę” poszczególnych obszarów. W przypadku, gdy możliwe jest określenie obszaru dominującego, najwygodniej jest wskazać, które efekty kształcenia wyszczególnione w opisie tego obszaru zostały pominięte i w pewien sposób „zastąpione” efektami z innych obszarów. Wówczas efekty kierunkowe powinny być odnoszone do efektów w „zmodyfikowanym”, dominującym obszarze kształcenia. Przyporządkowanie kierunku (programu kształcenia) do kilku obszarów kształcenia oznacza, że – dla każdego z tych obszarów – w zbiorze efektów kształcenia zdefiniowanych dla kierunku można wyodrębnić podzbiór efektów, które są istotne z punktu widzenia kształcenia na rozpatrywanym kierunku, a są unikatowe dla tego obszaru.

(1)

Objaśnienia oznaczeń:

K (przed podkreślnikiem) - kierunkowe efekty kształcenia

W – kategoria wiedzy

U – kategoria umiejętności

K (po podkreślniku) – kategoria kompetencji społecznych

(2)

Opis zakładanych efektów kształcenia dla kierunku studiów, poziomu i profilu kształcenia w zakresie wiedzy, umiejętności oraz kompetencji społecznych.

(3)

Odnosząc efekty kształcenia dla kierunku, poziomu i profilu kształcenia do efektów kształcenia w obszarach kształcenia, należy wskazać te obszary – np. obszar nauk humanistycznych. W kolumnie tej należy wykorzystać symbole używane w rozporządzeniu ministra właściwego ds. szkolnictwa wyższego w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego; Obszary kształcenia określają następujące litery:

- H - obszar kształcenia odpowiadający naukom humanistycznym,

- S - obszar kształcenia odpowiadający naukom społecznym,

- X - obszar kształcenia odpowiadający naukom ścisłym,

- P - obszar kształcenia odpowiadający naukom przyrodniczym,

- T - obszar kształcenia odpowiadający naukom technicznym,

- M - obszar kształcenia odpowiadający naukom medycznym, naukom o zdrowiu oraz naukom o kulturze fizycznej,

- R - obszar kształcenia odpowiadający naukom rolniczym, leśnym i weterynaryjnym,

- A - obszar kształcenia odpowiadający sztuce;

Cyfra 1 lub 2 określa poziom kształcenia (1 – studia pierwszego stopnia, 2 – studia drugiego stopnia).

Litera A lub P określa profil kształcenia (A – profil ogólnoakademicki, P – profil praktyczny).

Znak _ (podkreślnik) służy oddzieleniu obszaru, poziomu i profilu kształcenia od efektów kształcenia.

Jedna z liter W, U lub K oznacza kategorie efektów (W – wiedza, U – umiejętności, K – kompetencje społeczne).

Numer efektu w obrębie danej kategorii jest zapisany w postaci dwóch cyfr dziesiętnych.

Przykład: H1A_W03

UWAGI I WSKAZÓWKI:

W przypadku studiów kończących się uzyskaniem tytułu zawodowego inżyniera, do tabeli należy dodać czwartą kolumnę, w której powinno się dokonać odniesienia do efektów kształcenia dla studiów o profilu ogólnoakademickim lub praktycznym, prowadzących do uzyskania kompetencji inżynierskich, określonych w rozporządzeniu ministra właściwego ds. szkolnictwa wyższego w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego; również w tym przypadku należy wykorzystać symbole używane w tym rozporządzeniu.

Gdy kierunek studiów został przyporządkowany do jednego obszaru kształcenia, należy dążyć do tego, aby efekty kształcenia dla kierunku studiów (efekty kierunkowe) pokrywały wszystkie efekty kształcenia w obszarze kształcenia w zakresie nauk (efekty obszarowe). Jeżeli postulat ten nie jest spełniony, to projekt efektów kształcenia powinien zawierać dodatkowy dokument wskazujący wszystkie te obszarowe efekty kształcenia, dla których nie ma odpowiedników w zestawie opracowanych efektów kierunkowych. Dokument taki powinien także zawierać merytoryczne wyjaśnienie dla każdego z obszarowych efektów kształcenia, niemających odpowiednika wśród efektów kierunkowych, dlaczego nie uwzględniono tego efektu.

Program studiów

Ogólna charakterystyka studiów	
Wydział prowadzący kierunek studiów:	
Kierunek studiów: <i>(nazwa kierunku musi być adekwatna do zawartości programu kształcenia a zwłaszcza do zakładanych efektów kształcenia)</i>	
Poziom kształcenia: <i>(studia pierwszego studia)</i>	
Profil kształcenia: <i>(ogólnoakademicki*, praktyczny)</i>	
Umiejscowienie kierunku w obszarze (obszarach) kształcenia:	
Forma studiów: <i>(studia stacjonarne, studia niestacjonarne)</i>	
Liczba semestrów:	
Liczba punktów ECTS** konieczna do uzyskania kwalifikacji odpowiadających poziomowi studiów:	
Łączna liczba godzin dydaktycznych:	
Tytuł zawodowy uzyskiwany przez absolwenta:	
Specjalność:	
Ogólne cele kształcenia oraz możliwości zatrudnienia i kontynuacji kształcenia przez absolwentów kierunku:	
Wskazanie związku programu kształcenia z misją i strategią PWSZ:	
Wskazanie, czy w procesie definiowania efektów kształcenia oraz w procesie przygotowania i udoskonalania programu studiów uwzględniono opinie interesariuszy,	

w tym w szczególności studentów, absolwentów, pracodawców:	
Wymagania wstępne (oczekiwane kompetencje kandydata) – zwłaszcza w przypadku studiów drugiego stopnia:	

Program studiów obowiązuje od semestru ..... roku akademickiego

.....

Program studiów został uchwalony na posiedzeniu Rady Wydziału

..... w dniu ..... r.

(nazwa wydziału) (data posiedzenia rady wydziału)

.....

(podpis Dziekana)

*Obowiązuje w PWSZ na wybranych kierunkach do końca semestru zimowego w roku akademickim 2015/2016

** Liczba punktów ECTS uzyskiwanych – zgodnie z programem studiów - przez studenta za zaliczenie przedmiotu nie jest sumą kolumn: „Liczba punktów ECTS, którą student uzyskuje na zajęciach wymagających bezpośredniego udziału nauczycieli akademickich”, „Liczba punktów ECTS, którą student uzyskuje w ramach zajęć o charakterze praktycznym, w tym zajęć laboratoryjnych i projektowych”, „Liczba punktów ECTS, którą student musi uzyskać w ramach zajęć z zakresu nauk podstawowych, do których odnoszą się efekty kształcenia dla określonego kierunku, poziomu i profilu kształcenia”.

np. przedmiot „X” - przewidziany w programie studiów jako laboratorium w wymiarze 30 godzin, za zaliczenie którego student uzyskuje 2 pkt ECTS powinien zostać rozpisany :

- w kolumnie „Liczba punktów ECTS, którą student uzyskuje na zajęciach wymagających bezpośredniego udziału nauczycieli akademickich” – 1 ECTS;

- w kolumnie „Liczba punktów ECTS, którą student uzyskuje w ramach zajęć o charakterze praktycznym, w tym zajęć laboratoryjnych i projektowych” - 2 ECTS;

- w kolumnie „Liczba punktów ECTS, którą student musi uzyskać w ramach zajęć z zakresu nauk podstawowych, do których odnoszą się efekty kształcenia dla określonego kierunku, poziomu i profilu kształcenia” – 2 ECTS.

Plan studiów

Wydział prowadzący kierunek studiów:	
Kierunek studiów: <i>(nazwa kierunku musi być adekwatna do zawartości programu kształcenia a zwłaszcza do zakładanych efektów kształcenia)</i>	
Poziom kształcenia: <i>(studia pierwszego, drugiego stopnia, jednolite studia magisterskie)</i>	
Profil kształcenia: <i>(ogólnoakademicki*, praktyczny)</i>	
Forma studiów: <i>(studia stacjonarne, studia niestacjonarne)</i>	
Specjalność:	
Liczba semestrów:	
Liczba punktów ECTS:	
Łączna liczba godzin dydaktycznych:	

*Obowiązuje w PWSZ na wybranych kierunkach do końca semestru zimowego w roku akademickim 2015/2016
I semestr¹

Kod przedmiotu	Nazwa modułu/przedmiotu	Forma zajęć ²	Liczba godzin	Liczba punktów ECTS	Forma zaliczenia ³

¹ Każdy kolejny semestr należy opisać wg wzoru dla semestru I.

² Forma zajęć z poszczególnych przedmiotów/modułów musi być zgodna z określonymi w PWSZ przepisami w sprawie zasad ustalania zakresu obowiązków nauczycieli akademickich, rodzajów zajęć dydaktycznych objętych zakresem tych obowiązków oraz zasad obliczania godzin dydaktycznych.

³ Zaliczenie na ocenę, egzamin.

Specyfikacja/matryca efektów kształcenia

Matryca efektów kształcenia określa relacje między efektami kształcenia zdefiniowanymi dla programu kształcenia (efektami kierunkowymi) i efektami kształcenia zdefiniowanymi dla poszczególnych modułów (przedmiotów).

Efekty kształcenia dla programu kształcenia (kierunku)	Przedmioty kształcenia				
	PK_1	PK_2	PK_3	PK_4	PK_n
K_W01: ma wiedzę w zakresie ...		+			
K_W02: zna i rozumie	+				
...					
K_U01: potrafi	++		+++		+
K_U02: ma umiejętność ...		++			
...					
K_K01: ma świadomość ważności ...					++
K_K02: wykazuje gotowość ...		+			
...					

Wiersze tej matrycy odpowiadają kolejnym pozycjom w zestawie efektów kierunkowych, zaś kolumny – przedmiotom kształcenia. Na przecięciu wiersza odpowiadającego danemu efektowi kształcenia i kolumny odpowiadającej danemu przedmiotowi umieszczany jest symbol wskazujący, czy i w jakim stopniu efekty kształcenia związane z przedmiotem odpowiadają określone mu efektowi kierunkowemu. Symbole występujące w matrycy (+, ++, +++) określają stopień, w jakim efekty kształcenia związane z danym przedmiotem odpowiadają poszczególnym efektom kierunkowym: im większa liczba plusów, tym większa „odpowiedniość” (większy stopień osiągnięcia) tych efektów. Występujące w matrycy symbole +, ++, +++ wskazują ponadto na następstwo przedmiotów. Wiersze i kolumny należy wypełnić tak aby każdy efekt kierunkowy znajdował realizację w ramach co najmniej jednego przedmiotu kształcenia, a każdy przedmiot kształcenia zapewniał realizację co najmniej jednego efektu kierunkowego. Dla lepszej przejrzystości danych zawartych w matrycy efektów kształcenia, zamiast lub obok kodów przedmiotów (PK_1, ...) można wpisać nazwy tych przedmiotów.

Załącznik nr 4 do wytycznych dla rad wydziałów
w sprawie warunków, jakim powinny odpowiadać
programy kształcenia, programy i plany studiów
wyższych

KARTA PRZEDMIOTU/ SYLABUS			
CECHA PRZEDMIOTU		OPIS	
CZĘŚĆ A - INFORMACJE OGÓLNE O PRZEDMIOCIE			
Jednostka realizująca	Wydział		
Kierunek	.....		
Profil kształcenia	Praktyczny		
Forma kształcenia	Studia stacjonarne		
Poziom realizacji przedmiotu	Studia pierwszego stopnia		
Tytuł zawodowy uzyskiwany przez studenta	Licencjat/inżynier		
Nazwa przedmiotu	<i>Zgodna z zatwierdzonym programem studiów na danym kierunku</i>		
Kod przedmiotu	<i>Według ustalonego wzoru</i>		
Punkty ECTS	<i>Ustalone dla danego przedmiotu z uwzględnieniem nakładu pracy studenta</i>		
Rodzaj przedmiotu	Obowiązkowy/wybrany		
Przyporządkowanie do grupy przedmiotów	<i>Zgodnie z obowiązującym programem kształcenia</i>		
Język wykładowy	Polski		
Rok studiów		Semestr studiów	
Forma zajęć dydaktycznych*		Godziny	
*Należy wybrać formę/y zgodnie z regulaminem studiów (§11) i koncepcją przedmiotu – załącznik 4a <i>Liczba wierszy zgodnie z liczbą wybranych form</i>			
...			
...			
RAZEM			
Nazwa, adres i kontakt do jednostki prowadzącej kształcenie			
Koordynator przedmiotu			
CZĘŚĆ B - INFORMACJE SZCZEGÓŁOWE O PRZEDMIOCIE			
Prowadzący zajęcia <i>Wszystkie osoby prowadzące zajęcia w obrębie przedmiotu z uwzględnieniem tytułów i stopni naukowych</i>	Forma zajęć*	Nazwisko i imię prowadzącego	
	Jw. <i>Liczba wierszy zgodnie z liczbą wybranych form</i>		
	...		
	...		
WYMAGANIA WSTĘPNE			
CELE KSZTAŁCENIA			

W zakresie wiedzy:			
W zakresie umiejętności:			
W zakresie kompetencji społecznych:			
Macierz efektów kształcenia dla przedmiotu w odniesieniu do metod weryfikacji zamierzonych efektów kształcenia oraz formy realizacji zajęć			
Numer efektu kształcenia dla kierunku	STUDENT, KTÓRY ZALICZYŁ PRZEDMIOT POSIADA:	Forma zajęć** <i>Skrócony opis zajęć dydaktycznych-załącznik 4b</i>	Metoda weryfikacji osiągnięcia zamierzonego efektu kształcenia*** <i>Załącznik 4c</i>
WIEDZĘ			
UMIEJĘTNOŚCI			
KOMPETENCJE SPOŁECZNE			
Proszę oznaczyć krzyżykami w skali 1-3 jak powyższe efekty kształcenia lokując zrealizowane zajęcia w zakresach przekazu wiedzy, kształtowania umiejętności i kompetencji społecznych			
Wiedza			
Umiejętności			
Kompetencje społeczne			

TREŚCI PROGRAMOWE			
Forma zajęć*	TEMAT	Liczba godzin	Suma godzin
*Należy wybrać formę/y zgodnie z regulaminem studiów (§11) i koncepcją przedmiotu – załącznik 4a Liczba wierszy zgodnie z liczbą wybranych form	1.		
	2.		
	3.		
	4.		
	5.		
	6.		
	7.		
	8.		
	9.		
	10. itd.		
...	1.		
	2.		
	3.		
	4.		
	5.		
	6.		
	7.		
	8.		
	9.		
	10. itd.		
FORMY/METODY NAUCZANIA****			
Wg załącznika 4a <i>Liczba wierszy zgodnie z potrzebami</i>		<i>Należy wpisać informację o sposobie pracy nauczyciela akademickiego ze studentami</i> Wg załącznika 4d	
...		...	
NARZĘDZIA DYDAKTYCZNE*****			
Narzędzia dydaktyczne / środki dydaktyczne		<i>Można wybrać z propozycji w załączniku 4e</i>	
SPOSOBY OCENY*****			
F- formułująca P- podsumowująca			
Wg załącznika 4a <i>Liczba wierszy zgodnie z liczbą wykorzystanych form</i>		<i>Przyporządkowanie oceny F i P zgodnie z obowiązującymi ustaleniami dotyczącymi weryfikacji i walidacji efektów kształcenia.</i>	
...			
NAKŁAD PRACY STUDENTA			
Forma aktywności		Liczba godzin na zrealizowanie aktywności	
Godziny pracy studenta w uczelni przewidziane planem zajęć dla przedmiotu	<i>Godziny kontaktowe z nauczycielem akademickim - wg załącznika 4a, zgodnie z liczbą wykorzystanych form</i>		
	...		

	<i>Samodzielna praca studenta, np. przygotowanie do zajęć, do egzaminu i inne wynikające z realizacji przedmiotu (odrębnie w kolejnych wierszach)</i>	
	...	
	Razem	
Sumaryczna liczba punktów ECTS dla przedmiotu		<i>1 punkt ECTS = 25-30 godzin przeciętnego studenta</i>
Określenie czy przedmiot może być wielokrotnie zaliczany	Student ma prawo do zdawania dwóch egzaminów poprawkowych.	
LITERATURA		
Literatura podstawowa	1.	
Literatura uzupełniająca	1.	
Uwagi		

FORMY ZAJĘĆ DYDAKTYCZNYCH*

Zgodnie z §11, ust. 1, lit. a-l Regulaminu studiów

1. Zajęciami dydaktycznymi w PWSZ w Ciechanowie są:
  - a) wykłady;
  - b) ćwiczenia audytoryjne;
  - c) pracownie umiejętności pielęgniarских, pracownie umiejętności pedagogicznych;
  - d) ćwiczenia laboratoryjne, których celem jest samodzielne wykonanie przez studenta eksperymentów i badań w zakresie objętym programem przedmiotu;
  - e) ćwiczenia projektowe polegające na opracowaniu pod kierunkiem prowadzącego zajęcia zasadniczych części projektów przewidzianych programem przedmiotu w celu nabycia odpowiednich umiejętności;
  - f) konwersatoria, będące połączeniem wykładów i ćwiczeń;
  - g) zajęcia seminaryjne rozwijające treści wykładów przy czynnym udziale studentów;
  - h) lektoraty, których celem jest opanowanie umiejętności posługiwania się językiem obcym;
  - i) zajęcia praktyczne, których celem jest wykształcenie u studentów umiejętności praktycznego wykorzystania zdobywanej wiedzy;
  - j) zajęcia terenowe, których realizacja odbywa się poza Uczelnią i wymaga naturalnych warunków geologiczno-geodezyjnych;
  - k) praktyki zawodowe;
  - l) zajęcia z wychowania fizycznego.

FORMY ZAJĘĆ DYDAKTYCZNYCH – SKRÓTY**

** W – Wykład;

Ć – ćwiczenia;

ĆA – ćwiczenia audytoryjne;

ĆL – ćwiczenia laboratoryjne;

ĆP – ćwiczenia projektowe;

L – lektorat;

K – konwersatorium;

S – seminarium; **PUP** – pracownia umiejętności pielęgniarских;

ZBUN – zajęcia bez udziału nauczyciela;

ZT – zajęcia terenowe;

ZP – zajęcia praktyczne;

PZ – praktyki zawodowe;

WF – zajęcia z wychowania fizycznego.

*** Zgodnie z załącznikiem nr 1a do Systemu weryfikacji efektów kształcenia w PWSZ w Ciechanowie (*Załącznik nr 1 do Zarządzenia nr 12/2013 Rektora PWSZ w Ciechanowie z dnia 10 kwietnia 2013 r.*)

METODY WERYFIKACJI ZAŁOŻONYCH EFEKTÓW KSZTAŁCENIA***:

- egzamin ustny,
- egzamin pisemny,
- egzamin testowy (test wielokrotnego wyboru (MCQ), test wielokrotnej odpowiedzi (MRQ), test dopasowania)
- kolokwium,
- projekt,
- esej,
- rozwiązanie zadania problemowego,
- raport z badań laboratoryjnych,
- sprawozdanie,
- zadanie wykonane samodzielnie,
- zadanie wykonane grupowo,
- prezentacja,
- case study,
- debata,
- ocena zaangażowania w dyskusji,
- obserwacja (ocena 360°, ocena przez kolegów),
- portfolio,
- samoocena efektów kształcenia,
- inne.

FORMY/METODY NAUCZANIA****

- Wykład:
  - informacyjny,
  - konwersatoryjny,
  - problemowy,
- Debata,
- Prelekcja,
- Prezentacja,
- Odczyt,
- Metody aktywizujące:
  - metoda przypadków (case study),
  - sytuacyjna,
  - inscenizacja,
  - gry dydaktyczne (symulacyjne, decyzyjne, psychologiczne),
  - dyskusja dydaktyczna (okrągłego stołu, wielokrotna, burza mózgów, panelowa, metaplan),
  - seminarium.
- Film,
- Ekspozycja,
- Metody programowe:
  - z użyciem komputera,
  - z użyciem maszyny dydaktycznej,
  - z użyciem podręcznika programowego,
- Pokaz (z objaśnieniem, instruktażem),
- Ćwiczenia przedmiotowe,
- Ćwiczenia laboratoryjne,
- Ćwiczenia produkcyjne (wytwórcze),
- Metoda projektów,
- Praca w grupach,
- Inne.

NARZĘDZIA DYDAKTYCZNE*****

- komputer,
- sprzęt multimedialny,
- tablica papierowa flipchart,
- tablica,
- tablica interaktywna,
- mazaki,
- kreda,
- grafoskop,
- foliogramy,
- ryciny,
- plansze,
- standardy i procedury tematyczne,
- fantomy,
- modele,
- inne.

SPOSOBY OCENY*****

Ocena formułująca służy bezpośrednio procesowi kształcenia, pomaga prowadzącemu przedmiot dobierać metody, formy, narzędzia odpowiednio do specyfiki i efektywnie prowadzić proces kształcenia w ramach danego przedmiotu

Ocena podsumowująca ma miejsce zazwyczaj na końcu procesu kształcenia przedmiotu i służy tylko ocenie tego, jakie efekty kształcenia student osiągnął i w jakim stopniu. Ocena podsumowująca może nie sprawdzać wszystkich zdefiniowanych efektów kształcenia, ale ich dowolną próbkę.